

روش تحقیق مسئله محور راهبردی

نویسنده:

دکتر محمد تقی دشتی

روش تحقیق مسئله محور راهبردگرا

نویسنده: دکتر محمد تقی دشتی

ویراستار علمی: حامد عبداللہی سفیدان . مدیر اجرایی: محمد قرائتی ستوده

محلہ آرائی و طرح جلد: گروه فرهنگی هنری فانوس . انتشارات: مکت اندیشه . چاپ و صحافی: چاپخانه گاندی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۰۲۰۷-۶ . نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸ . شمارگان: ۲۰۰

حق چاپ این اثر برای انتشارات مکت اندیشه محفوظ است.

سرشناسه: دشتی، محمدتقی، ۱۳۵۲ - عنوان و نام پدیدآور: روش تحقیق مسئله محور راهبردگرا/ نویسنده محمدتقی دشتی؛ ویراستار علمی حامد عبداللہی سفیدان؛ [به سفارش] مرکز پژوهشی مبنا، مشخصات نشر: قم: مکت اندیشه، ۱۳۹۹. مشخصات ظاهری: ۳۳۶ ص. ۵/۱۴ × ۵/۲۱ س. م. شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۲۰۲۰۷-۶. وضعیت فهرست نویسی: فیفا. یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۳۲ - ۳۳۶. موضوع: تحقیق -- روش شناسی. موضوع: Research Methodology -- شناسه افزودہ: عبداللہی سفیدان، حامد، ۱۳۶۴-، ویراستار. شناسه افزودہ: مرکز پژوهشی مبنا رده بندی کنگره: ۱۸۰/۵۵. رده بندی دیویی: ۰۰۱/۴۲. شماره کتابشناسی ملی: ۶۱۱۴۸۷۰

شبکہ ارتباط با مخاطب

روابط عمومی (سفارش کتاب، پیشنهاد و انتقاد): محمد قرائتی ستوده ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۵

دفتر مرکزی: قم- ۴۵ متری شهید صدوقی- کوچه ۵۶- پلاک ۷۴ - تلفن: ۰۲۵۳۲۹۰۶۴۰۴

آدرس تارنما: www.smhi.ir - www.mabnarc.ir

پست الکترونیک: info@smhi.ir - info@mabnarc.ir

فهرست اجمالی

۱۳	مقدمه
۱۴	فصل اول: مقدمات و کلیات
۵۵	فصل دوم: مفهوم شناسی و ویژگی های تحقیق مسئله محور راهبردی
۷۱	فصل سوم: روش تدوین طرح نامه پژوهش مسئله محور
۱۰۷	فصل چهارم: مسئله یابی (شیوه یافت، اولویت بندی و ترسیم نظام واره مسائل)
۱۴۹	فصل پنجم: مسئله شناسی
۲۰۹	فصل ششم: محصولات مسئله محور
۲۶۷	فصل هفتم: معرفی سازوکارهای نوین حل مسئله
۳۰۵	فصل هشتم: پیوست ها
۳۳۲	منابع و مأخذ

فهرست تفصیلی

۱۳	مقدمه
----	-------

۱۹	فصل اول: مقدمات و کلیات
----	-------------------------

۲۱	۱. مقدمات بحث
۳۲	۲. نکات کلیدی پژوهش
۴۰	۳. پیش نیازهای عمومی تحقیق مسئله محور
۴۲	۴. موانع تحلیل مطلوب و واقع بینانه در پژوهش های مسئله محور
۴۸	۵. مراحل کلی تهیه و ارائه پژوهش
۴۹	۶. شاخص های وجود زمینه برای شروع پژوهش
۵۱	۷. شاخص های شکلی محصول پژوهش مسئله محور
۵۲	۸. ملاحظات و شاخص های محتوایی محصول مسئله محور
۵۳	۹. توصیه های نگارشی

۵۵	فصل دوم: مفهوم شناسی و ویژگی های تحقیق مسئله محور راهبردگرا
----	---

۵۷	۱. مفهوم شناسی مؤلفه های پژوهشی مسئله محور
۶۲	۲. مفهوم شناسی و بیان مختصات مسئله
۶۵	۳. ویژگی های پژوهش مسئله محور راهبرد گرا
۶۸	۴. جایگاه، اهمیت، اهداف و فواید تحلیل و تحقیق مسئله محور در جامعه
۷۰	۵. تعریف پژوهش مسئله محور راهبردگرا

فصل سوم: روش تدوین (عناصر مهم) طرح نامه (پروپوزال) پژوهش

۷۱	مسئله محور
۷۳	۱. طراحی و نوشتن عنوان تحقیق
۷۵	۲. بیان مسئله
۷۹	۳. چارچوب نظری یا الگوی مفهومی
۸۰	۴. تعیین اهداف پژوهش
۸۲	۵. طراحی سؤالات پژوهش
۸۴	۶. تدوین فرضیات پژوهش
۸۶	۷. سنجش فایده و ارزشمندی تحقیق
۸۷	۸. روش شناسی پژوهش
۹۰	۹. تعیین نوع تحقیق
۹۴	۱۰. معرفی روش های تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۰۳	۱۱. کنترل طرح پژوهشی

فصل چهارم: مسئله یابی (شیوه یافت، اولویت بندی و ترسیم نظام واره مسائل) ۱۰۷

۱۰۹	خلاصه فصل
۱۱۰	مقدمه
۱۱۳	۱. مفهوم شناسی نظام واره
۱۱۵	۲. فرایند تهیه نظام واره مسائل
۱۱۵	۲،۱. مرحله اول: یافتن و احصای مسائل
۱۳۳	۲،۲. مرحله دوم: جمعیت، تنقیح، تدقیق و تبیین اولیه مسائل
۱۳۵	۲،۳. مرحله سوم: اولویت بندی مسائل
۱۴۱	۲،۴. مرحله چهارم ترسیم نظام واره مسائل
۱۴۶	جمع بندی فصل

فصل پنجم: مسئله شناسی (بررسی و شناخت جامع و تفصیلی مسئله و ارائه

راهبردها و راهکارهای حل آن (مدل مکت)) ۱۴۹

خلاصه فصل ۱۵۱

مقدمه ۱۵۳

۱. مراحل و شیوه انجام تحقیق مسئله محور راهبردگرا ۱۵۵

۲. انتخاب مسئله مورد پژوهش ۱۵۷

۳. تبیین دقیق مسئله ۱۵۹

۴. بیان تعاریف، مفاهیم و مبانی نظری ۱۶۲

۵. وضعیت شناسی مسئله (شناخت کامل مسئله) ۱۶۳

۵,۱. روند، گستره و دامنه زمانی مسئله ۱۶۳

۵,۲. فراگیری و گسترده مکانی مسئله ۱۶۴

۵,۳. عمق مسئله ۱۶۴

۵,۴. مقایسه وضعیت مسئله با آمارهای جهانی یا کشورهای مشابه ۱۶۴

۵,۵. ترسیم وضعیت مطلوب مسئله ۱۶۵

۵,۶. پیشینه حاکمیتی (بررسی و سنجش عملکرد و نقش نهادهای متولی در مورد

حل مسئله) ۱۶۵

۵,۷. پیشینه پژوهشی مسئله: فراتحلیل داده ها و مطالب مرتبط با مسئله موجود

در پژوهش های معتبر (مقالات علمی، پایان نامه ها و کتب) ۱۶۶

۶. استخراج عوامل و گره اصلی مسئله ۱۷۱

۶,۱. روش اول: اولویت بندی براساس نظرات نخبگی ۱۷۵

۶,۲. روش دوم: اولویت بندی براساس شاخص ها ۱۷۶

۶,۳. روش سوم: اولویت بندی از طریق جدول اثرات متقاطع ۱۷۸

۶,۴. روش چهارم: تحلیل لایه ای علت ها ۱۸۰

۷. راهبرها، راهکارها و تعیین وظایف نهادهای در مورد حل مسئله ۱۸۵

۷,۱. مخاطب شناسی ۱۸۵

۷,۲	مصاحبه دریافت راهکار	۱۸۶
۷,۳	یافتن راهبردها	۱۸۷
۷,۴	استخراج راهکارها و بازتعریف وظایف نهادها	۱۹۱
۷,۵	بایسته‌های راهکار	۱۹۵
۸	فرآیند اجرایی مسئله‌شناسی در یک مرکز پژوهشی	۱۹۷
۹	مراحل مسئله‌شناسی در یک مرکز پژوهشی	۱۹۹
۱۰	فرم ارزیابی اولیه و شکلی گزارش پژوهشی مسئله‌محور راهبردگرا	۲۰۱
۱۱	فرم ارزیابی نهایی و محتوایی گزارش	۲۰۳
۱۲	نتیجه‌گیری و ارائه الگو	۲۰۶

فصل ششم: محصولات مسئله‌محور (شیوه‌نامه تهیه انواع محصولات و

گزارش‌های مسئله‌محور)	۲۰۹
مقدمه	۲۱۱
۱. شیوه تدوین گزارش راهبردی	۲۱۵
۱,۱. مفهوم گزارش راهبردی	۲۱۵
۱,۲. ساختار گزارش راهبردی	۲۱۷
۱,۳. مراحل حل مسئله در گزارش راهبردی	۲۲۲
۲. شیوه‌نامه گزارش هشدار	۲۲۹
۲,۱. مقدمات و کلیات	۲۲۹
۲,۲. ویژگی‌های هشدار	۲۳۰
۲,۳. ارکان و مراحل تهیه هشدار	۲۳۱
۲,۴. ملاحظات مهم در هشداردهی	۲۳۲
۲,۵. محورها و ساختار هشدار	۲۳۳
۲,۶. روش‌شناسی هشدار	۲۳۴
۲,۷. توصیه‌هایی برای تقویت هشدار راهبردی	۲۳۵

۳. شیوه تهیه گزارش برآورد وضعیت ۲۳۶

۳,۱. مفهوم و ماهیت برآورد وضعیت ۲۳۶

۳,۲. گونه‌های برآورد وضعیت ۲۳۹

۳,۳. سرفصل‌های برآورد وضعیت (در مورد مسائل) ۲۴۱

۴. شیوه‌نامه تهیه گزارش تحلیلی ۲۴۴

مقدمه ۲۴۴

۴,۱. ویژگی‌های گزارش تحلیلی ۲۴۵

۴,۲. پیش‌نیازهای تجزیه و تحلیل اطلاعات در تهیه گزارش تحلیلی ۲۴۶

۴,۳. موانع تهیه گزارش تحلیلی مناسب و واقع‌بینانه ۲۴۶

۵. شیوه تهیه سند راهبردی مسئله محور ۲۴۸

مقدمه ۲۴۸

۵,۱. بخش اول سند راهبردی: شناخت مسئله ۲۴۸

۵,۲. بخش دوم سند راهبردی: راهبردپردازی ۲۵۶

فصل هفتم: معرفی سازوکارهای نوین حل مسئله ۲۶۷

۱. هیئت اندیشه‌ورز ۲۶۹

۱,۱. اساسنامه هیئت ۲۷۰

۱,۲. رسالت هیئت ۲۷۰

۱,۳. اهداف ۲۷۰

۱,۴. روش‌های اصلی ۲۷۰

۱,۵. وظایف هیئت اندیشه‌ورز ۲۷۱

۱,۶. ترکیب اعضا ۲۷۱

۱,۷. محصولات و نتایج کار ۲۷۳

۱,۸. نحوه اداره هیئت اندیشه‌ورز ۲۷۶

۱,۹. سیاست‌ها و ملاحظات ۲۷۶

- ۱,۱۰. وظایف دبیر علمی هیئت اندیشه‌ورز ۲۷۷
- ۱,۱۱. وظایف دبیر اجرایی هیئت اندیشه‌ورز ۲۷۷
- ۱,۱۲. زمان جلسات ۲۷۷
- ۱,۱۳. برآورد مالی ۲۷۸
۲. گروه مطالعاتی ۲۷۹
- ۲,۱. تعیین رسالت و مأموریت گروه ۲۷۹
- ۲,۲. ترسیم اهداف گروه ۲۷۹
- ۲,۳. تعیین وظایف اصلی و ابعاد فعالیت گروه ۲۸۰
- ۲,۴. وظایف مسئول گروه ۲۸۱
- ۲,۵. وظایف کارشناسان گروه ۲۸۲
- ۲,۶. وظایف دبیر گروه ۲۸۳
- ۲,۷. ترسیم فرآیند انجام کارها ۲۸۴
- ۲,۸. محصولات و خروجی فعالیت‌های گروه ۲۸۵
۳. نظام‌سازی به مثابه گامی بلند برای حل مسائل علمی و اجرایی ۲۸۶
- ۳,۱. مفهوم نظام‌سازی ۲۸۶
- ۳,۲. مکاتب عمده در نظام‌سازی ۲۸۷
۴. اطلس مسائل ۲۹۲
۵. سامانه ایده‌پردازی ۲۹۸
- ۵,۱. اهمیت و ضرورت طرح ۲۹۸
- ۵,۲. اهداف ۲۹۸
- ۵,۳. تعاریف ۲۹۹
- ۵,۴. ارکان و عناصر اصلی ایده ۳۰۰
- ۵,۵. سازوکار دریافت ایده‌ها ۳۰۱
- ۵,۶. فرآیند انجام ایده در سامانه ۳۰۳
- ۵,۷. شیوه ترغیب اصحاب علم برای ایده‌پردازی ۳۰۴

۳۰۴ ۵,۸. قوانین سامانه

فصل هشتم: پیوست‌ها ۳۰۵

۳۰۷ نمونه طرح‌نامه تدوین پروژه پژوهشی مسئله محور

۳۱۹ مراحل و نحوه تدوین پیشنهاد رساله دکتری

۳۲۰ عناوین و محتوای فصول پایان‌نامه و رساله (در مقررات آموزشی موجود)

۳۲۲ سرفصل‌های پایان‌نامه و رساله مسئله محور راهبردگرا

۳۲۳ جدول فصل‌بندی و تیتراژ

۳۲۴ روش استناد و ارجاع دهی در پژوهش

۳۳۰ نمونه فرم ایده‌پردازی

منابع ۳۳۲

۳۳۲ کتاب‌ها و مقالات

۳۳۶ وب‌گاه‌ها

مقدمه

کالین در کتاب پیشرفت علوم انسانی به تفاوت های علوم انسانی قدیم و جدید پرداخته و ضمن بیان پیوستگی میان تفکر به انسان و علوم انسانی جدید، علت این جهش را تغییر کارکرد علوم انسانی می داند و می گوید: «در دوره جدید به خلاف دوره قدیم که تفکر در مورد انسان جنبه پندآموز و نصیحت آمیز داشته، علوم انسانی، کاربردهای عملی و واقعی یافته اند» (حسینی الهاشمی، ۱۳۹۷، ص ۲۵) از طرف دیگر با توجه به ماهیت حکومت ها در گذشته، هیچ ضرورت و الزامی نسبت به استفاده از این علوم در حکومت داری و مدیریت اجتماعی وجود نداشته است. این در حالی است که در دوره جدید اساساً حکمرانی و تدبیر امور اجتماعی بدون علوم انسانی که حل مسئله کند امکان پذیر نیست. علوم انسانی در دوران مدرن از یک سو منجر به تأسیس نظامات اجتماعی شده و از سوی دیگر با ارائه برنامه های توسعه، ایجاد تغییر در جوامع را از وضعیت موجود تا وضعیت مطلوب به صورت برنامه ریزی شده پی گیری می کند. روزنبرگ در کتاب فلسفه علوم اجتماعی این گونه تصریح می کند که «در دوران مدرن تغییر در جهان انسانی وابسته به برنامه ریزی است و برنامه ریزی بر مبنای علوم انسانی انجام می گیرد» از این رو علوم انسانی در عصر حاضر ماهیت کاربردی و عینی یافته و از دانستنی های انتزاعی به علم انضمامی و مؤثر گذار کرده است. (همان، صص ۲۵-۲۹)

به همین دلیل، یکی از عوامل ناکامی سازمان‌ها و دولت‌ها در حل مسائل و رسیدن به وضعیت مطلوب، غفلت آنان از مسئله‌محوری در پژوهش‌ها و گرایش نداشتن آنها به حل مسئله از طریق پژوهش‌های راهبردی و کاربردی است. دولت‌ها و سازمان‌های مختلف باید علاوه بر انجام وظایف جاری خود، پژوهش‌های مسئله‌محور را هبردگرا را به طور جدی دنبال کرده و با همکاری دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی، موانع تحقق اهداف کشور و سازمان را برطرف کنند. این امر در گام اول نیازمند نگاهی جدید به روش‌های انجام تحقیق و انداختن طرحی نو در این زمینه است.

مسئله‌محوری و لزوم حل مسئله در برنامه‌ریزی‌های کشوری و سازمانی نقش مؤثرتری دارد چون برنامه معمولاً برای حل مسئله است یا دست‌کم باید برای حل مسئله باشد؛ به همین دلیل نهاد علم موظف است مسائل را به نحو مطلوب از طریق پژوهش حل کند. درواقع مراکز علمی به این دلیل به وجود آمده‌اند که طریق رشد را با نور علم، برای مجریان امر، روشن و مسائل را با راهکارهای علمی به دست آمده از پژوهش حل کنند.

در کشور ایران وضعیت پژوهش‌های مسئله‌محور را هبردگرا در علوم انسانی نامطلوب است و طبق بررسی‌های صورت گرفته درصد کمی از پژوهش‌ها در این علوم به مسائل روز جامعه می‌پردازند؛ برای مثال فقط ۱۲ درصد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دفاع شده در رشته‌های علوم انسانی در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶ مسئله‌محور بوده‌اند؛ این در حالی است که باید تقریباً وضعیت برعکس شود و حدود ۸۰ درصد پژوهش‌ها حل مسئله کنند. به نظر می‌رسد وقت آن فرارسیده است که سهم بزرگی از پژوهش‌های علوم انسانی در کشور به سمت مسئله‌محوری و راهبردگرایی حرکت کند. به قول مقام معظم رهبری «باید کار به جایی برسد که هر پایان‌نامه‌ای که یک دانشجو در زمینه‌های گوناگون علمی تهیه می‌کند، از همان اولی که این پایان‌نامه می‌خواهد تشکیل بشود،

یک حامی داشته باشد. چه از بخش خصوصی، چه از بخش دولتی؛ ما باید به اینجا برسیم، کما این که الان در خیلی از کشورهای دنیا همین جور هم هست. در جلسه دفاع دانشجویها، صاحبان صناعی که مرتبط با آن پایان نامه است می آیند می نشینند، همان جا آن دانشجویی را که دارد از پایان نامه اش دفاع می کند شکار می کنند، قرارداد می بندند، می روند از او استفاده می کنند.^۱

گفتنی است پژوهش های نظری موجود نیز باید در خدمت حل مسائل جامعه باشند. این در حالی است که ضعف علمی مفرط برای نظریه سازی، قاعده سازی و نظام سازی بومی برای حل مسائل روز جامعه جدی است. در شرایط فعلی تحقیقات موجود در زمینه علوم انسانی، برای حل مسائل جامعه اسلامی براساس منابع و آموزه های اسلامی، نظریه علمی، نظام جامع و قاعده کارآمد طراحی نمیکنند؛ برای مثال نظام جامع امنیت ملی، نظام بانکداری اسلامی، نظام حقوقی اسلام، نظام بیمه اسلامی می توانند به وسیله پژوهش های علمی طراحی شوند یا حداقل نظریه پردازی لازم برای رسیدن به اشباع نظری و شکل گیری مقدمات نظری آنها صورت گیرد.

علاوه بر این، علوم انسانی برای ایجاد تغییر در عالم خارج نیاز به ارائه معادلات کاربردی دارد. هر نسخه ای که برای ایجاد تغییر در عالم خارج ارائه می شود. علاوه بر ذکر متغیرها و عوامل مؤثر در موضوع، باید اولاً به ذکر نسبت میان عوامل و ثانیاً بیان روابط میان عوامل بپردازد. «نیگارد» و «وینمیکر» در مقاله «گذار اندام وار» این گونه بیان می کنند که: «نوشتن معادلات با در نظر گرفتن تناسب میان عوامل ممکن می شود» به تعبیر دیگر آنچه علوم انسانی را در آستانه تحقق عینی و کاربردی شدن قرار می دهد، ذکر نسبت میان عوامل و متغیرهاست. (حسین الهاشمی، ۱۳۹۷، ۳۷).

1. <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40725>

این امر یکی از خلأهای بزرگ پژوهش‌های علوم انسانی در کشور است. ما هنوز در طراحی فرمول‌های اجتماعی به‌خوبی عمل نکرده‌ایم و برای تغییرات در جامعه، قاعده سازی انجام نداده‌ایم. درحالی‌که در برخی از کشورها این تحولات به‌خوبی رخ داده و علوم انسانی در خدمت حل مسائل قرار گرفته است؛ برای مثال به فرمول‌های زیر دقت کنید:

فرمول گیشه در مورد تغییر اجتماعی:

$$C = A \times B \times D > X$$

$$\left[\begin{array}{c} \text{هزینه تغییر} \end{array} \right] > \left[\begin{array}{c} \text{گام های عمل برای} \\ \text{رسیدن به وضع پاک} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{c} \text{ارزوی} \\ \text{وضعیت پاک} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{c} \text{وضعیت نارضایتی} \end{array} \right] = \left[\begin{array}{c} \text{تغییر} \end{array} \right]$$

فرمول کتی دانمیلر در مورد تغییر اجتماعی:

$$C = D \times V \times F > R$$

$$\left[\begin{array}{c} \text{مقاومت محیط} \\ \text{نسبت به تغییر} \end{array} \right] > \left[\begin{array}{c} \text{بختین گام انضمامی} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{c} \text{تصویر وضع} \\ \text{آرامی} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{c} \text{نارضایتی} \end{array} \right] = \left[\begin{array}{c} \text{تغییر} \end{array} \right]$$

لازمه پذیرش این رویکرد و حرکت به سمت علوم انسانی کاربردی و حلال مسئله، پذیرش کمی سازی علوم انسانی است. طبق این نظر اساساً در عالم خارج هیچ کیفی بدون کم وجود ندارد و ایجاد هر نوع تغییری در عالم خارج، علاوه بر تغییر بُعد کیفی در گرو تغییر بُعد کمی نیز هست. «اکاتارینا زاور شنوا» در یک پژوهشی میگوید که هیچ تغییر کیفی بدون تغییر کمی وجود ندارد و کثیف بدون کم وجود ندارد. «مرگن دالر» میگوید؛ بدون استفاده از روش‌های کمی (البته به‌عنوان روش تحقق و نه لزوماً به‌عنوان روش تحقیق) امکان عینی شدن علوم انسانی وجود ندارد و بنابراین علوم انسانی با استفاده از ابزار معادله سازی توان ایجاد تغییر در عالم خارج و کاربردی شدن را به دست می‌آورد (همان ص ۴۱)

کتاب حاضر درصدد است با در نظر گرفتن دغدغه‌های فوق‌الذکر، به بیان

روش‌ها و انواع جدیدی از تحقیق پیردازد و راه نوینی در اختیار پژوهندگان و اهل علم قرار دهد. مطالبی که عمدتاً در دو بخش «مسئله‌یابی» و «مسئله‌شناسی» متمرکز شده‌اند. در این تحقیق پس از بیان کلیاتی در مورد تحقیقات مسئله‌محور و نحوه ورود به پژوهش، به شیوه استخراج و یافتن مسائل و تهیه نظام‌واره مسائل پرداخته می‌شود و سپس برای شناخت و بررسی عمیق مسائل، مدل معرفی مسئله‌شناسی مکث معرفی و ارائه می‌شود. در ادامه شیوه تهیه گزارش‌ها و محصولات مسئله‌محور از قبیل گزارش راهبردی، برآورد وضعیت از یک مسئله یا موضوع، گزارش تحلیلی، پیش‌نویس سند راهبردی، گزارش هشدار که تابه‌حال در کتب روش تحقیق و تحلیل کمتر به آنها پرداخته شد، در دستور کار قرار می‌گیرد.

یکی دیگر از ویژگی‌های این کتاب، اختصار و نموداری بودن برخی مطالب مهم و درعین حال شناخته شده است؛ برای مثال محورهای مهم مربوط به تهیه طرح‌نامه پژوهشی به صورت جدول راهنما ذکر شده است؛ به گونه‌ای که اهل پژوهش به راحتی می‌توانند با تکمیل جداول، طرح پژوهشی مدنظر خود را استخراج کنند و از سردرگمی و صرف انرژی زیاد دوری کنند. این هم در نوع خود بدیع است.

نگارنده با تخصص و تجربه حدوداً ۲۵ ساله در اجرا و مدیریت پژوهش‌های مسئله‌محور، بر آن است دانسته‌های خود را در اختیار جامعه علمی قرار دهد تا هم در معرض نقد و ارزیابی اهل علم قرار گیرد و هم به ترویج این رویکرد و روش‌های مربوط به آن کمک کند. قطعاً این کار نقص‌های فراوانی دارد و باید اهل فضل و علم آن را اصلاح و تکمیل کنند؛ از این رو باعث خوشحالی نگارنده خواهد بود که از نظرات ارزشمند اصحاب پژوهش بهره‌مند شود.

گفتنی است در این کتاب از نظرات و مطالب ارزشمند همکاران پژوهشی خودم در مؤسسه مطالعاتی صراط‌مبین و مرکز پژوهشی مبنا (آقایان دکتر فیاضی، دکتر

جاویدی، دکتر عبدالاحدی مقدم، دکتر میرتبار، دکتر عیوضی و دکتر عبداللهی سفیدان، دکتر صدقی) و همچنین سایر همکاران پژوهشی در مؤسسات علمی دیگر (آقایان دکتر میرمحمدی، دکتر خسروی، دکتر احمدوند) بهره برده‌ام و برخودم لازم می‌دانم از آنها سپاسگزاری کنم. همچنین از صبر و حوصله خانواده گرامی‌ام در جریان تألیف و تدوین مطالب کتاب سپاسگزارم.